

PRZEDMOWA

Publikacja niniejsza obejmuje cztery studia poświęcone kształtowaniu się myśli ekonomicznej socjaldemokracji w okresie powojennym. Studia te kolejno omawiają myśl ekonomiczną francuskiej Partii Socjalistycznej, brytyjskiej Partii Pracy, Socjalistycznej Partii Austrii i Socjaldemokratycznej Partii Niemiec. Podstawę źródłową studiów stanowią programy poszczególnych partii oraz wybrane prace teoretyczne i publicystyczne działaczy tych partii. Jakkolwiek wykorzystany materiał źródłowy stanowi tylko niewielką część źródeł do kształtowania się myśli ekonomicznej socjaldemokracji w okresie powojennym, pozwala jednak dość dobrze uchwycić jej zasadnicze elementy. Należy przy tym dodać, że gdy mówimy tu o myśli ekonomicznej, to chodzi o myśl w sensie doktryny bądź teorii, a nie konkretnej polityki ekonomicznej.

W dotychczasowych charakterystykach myśli socjaldemokratycznej problematyka ekonomiczna uwzględniana jest w stopniu niedostatecznym. Mówi się w nich ogólnie o socjaldemokratycznej koncepcji przemian ekonomicznych, bez prób konkretyzacji różnych jej elementów i bez badania ich wzajemnych związków. W rezultacie, dość ogólnikowo wiąże się tę myśl z innymi wątkami socjaldemokratycznych poglądów (społecznymi i politycznymi). Literatura nie uwzględnia też należycie różnic między koncepcjami ekonomicznymi różnych partii socjaldemokratycznych. Jakkolwiek te koncepcje łączą idee podstawowe, to ich treści konkretne nie zawsze się z sobą pokrywają, a niekiedy i w kwestiach ogólnych zachodzą różnice między tymi koncepcjami (np. w kwestii ewolucji stosunków własności).

Socjaldemokraci pretendują do tworzenia ustroju alternatywnego wobec realnego socjalizmu. A jeśli poza tym wziąć pod uwagę, że w niektórych krajach kapitalistycznych odgrywają oni istotną rolę polityczną, to studia nad ich poglądami ekonomicznymi (jak zresztą nad całokształtem ich poglądów) zyskują duże znaczenie. Pozwalają bowiem wykryć różne miazmy w doktrynie socjaldemokratów (przez jej odniesienie do rzeczywistości bądź badanie jej struktury logicznej), a jed-

nocześnie wydobyć te jej elementy, które mogą być przydatne w rozwiązywaniu niektórych zagadnień w krajach socjalistycznych. Tak pojęta krytyka myśli ekonomicznej socjaldemokratów zakłada konieczność dobrego jej poznania.

Poglądy ekonomiczne socjaldemokratów obracają się wokół czterech zasadniczych grup zagadnień: zasad tworzenia społeczeństwa socjalistycznego, tendencji rozwojowych systemu kapitalistycznego, oceny realnego socjalizmu i perspektywy współpracy międzynarodowej.

Socjaldemokraci wyrażają określone poglądy na istotę socjalizmu oraz na kształtowanie stosunków ekonomicznych społecznych i politycznych. Stosunki ekonomiczne chcą kształtować poprzez określone zmiany w stosunkach własności i w stosunkach podziału, poprzez poddanie władzy ekonomicznej kontroli społeczeństwa, realizację zasady partycypacji robotników w zarządzaniu gospodarką i wprowadzenie planowania gospodarczego (w szerszym bądź węższym zakresie). Z tą problematyką wiążą zagadnienia społeczne i polityczne (w takich relacjach np. jak: przemiany ekonomiczne a funkcje państwa, demokracja ekonomiczna a demokracja polityczna, demokracja polityczna a struktura społeczna). To sprawia, że analizując idee ekonomiczne socjaldemokratów nie można zupełnie abstrahować od ich idei społecznych i politycznych.

Poglądy socjaldemokratów na ewolucję systemu kapitalistycznego obejmują takie zagadnienia, jak: czynniki ewolucji kapitalizmu (innowacje techniczne, rozwój struktur monopolistycznych, zmiany strukturalne w gospodarce światowej, interwencjonizm państwowy), zmiany w stosunkach własności, w strukturze społecznej, we wzroście gospodarczym, w podziale dochodu narodowego, w świadomości społecznej. Wydobywając z tych poglądów wątki ekonomiczne i traktując je w związku z innymi wątkami, można odpowiedzieć na pytanie, jak socjaldemokraci pojmują rozwój gospodarki socjalistycznej w relacji do rozwoju gospodarki kapitalistycznej. Ale poglądy socjaldemokratów na ewolucję gospodarki kapitalistycznej mogą być też analizowane z tego punktu widzenia, czy przedstawiają jakieś wartości poznawcze.

Realny socjalizm oceniają socjaldemokraci przez pryzmat własnej doktryny, wskutek czego jej swoisty charakter ulega uwydatnieniu. Oceny te dotyczą m. in. zjawisk ekonomicznych: stosunków własności, planowania, wzrostu gospodarczego, położenia klasy robotniczej itp.

Swoje koncepcje przemian społecznych wiążą socjaldemokraci z zagadnieniem współpracy międzynarodowej. Poświęcają w związku z tym uwagę międzynarodowej współpracy ekonomicznej.

W tym zakresie tematycznym mieścić się będą rozważania autorów niniejszej pracy. Ale stosunkowo najszerszej przedstawione zostaną poglądy socjaldemokratów na kształtowanie ekonomicznych podstaw społeczeństwa socjalistycznego i na przemiany ekonomiczne we współczesnym systemie kapitalistycznym (te dwa problemy w myśli socjaldemokratycznej nie zawsze są wyraźnie od siebie oddzielone).

Praca niniejsza stanowi po części rezultat badań nad problemami rozwoju społeczeństwa socjalistycznego we współczesnej myśli socjaldemokratycznej, prowadzonych przez jej autorów na zlecenie Instytutu Podstawowych Problemów Marksizmu-Leninizmu KC PZPR.

Wiesław Piątkowski